

Fotografujeme české zámecké zahrady

V zámeckých zahradách v zemi, která oplývá množstvím historických památek, se s fotoaparátem pohyboval téměř každý fotograf. Můžeme fotit zahrady jako celky nebo v nich nacházet nádherné detaily za různého denního světla a v různých ročních obdobích.

Zahrady zámků v celkových pohledech

Zámecká zahrada je dílo lidských rukou, v němž se snoubí krása přírody se schopnostmi člověka spojit přírodní s „umělým“. Fotograf zámeckých zahrad v celkových pohledech by měl mít cit pro vystižení daného uměleckého slohu a pro soužití přírodní scenerie s architekturou, jež může být součástí celé kompozice. Pro zajímavý celkový snímek zahrady má klíčový význam osvětlení, mraky, použité ohnisko objektivu a stanoviště fotografa.

Nálady v zámeckých zahradách

Fotografování náladových snímků v zámeckých zahradách může být velmi hravým a objevným počínáním, které prakticky nemá žádná omezení daná fotografickou technikou. Zvláštní nálady kouzlí černobílé snímky, velmi osobité jsou snímky pořízené dírkovou komorou, tedy bez optiky. V náladovém snímku zahrady se na rozdíl od celkových pohledů významně zrcadlí osobnost fotografa, pro něhož téma zahrady může být i určitou formou relaxace. Zvláštní význam tu má velký formát, který umožňuje cílevědomou práci s hloubkou ostrosti.

Sochy a stavby zámeckých zahrad

Mnoho zámeckých zahrad bylo doplněno sochařskými díly a drobnými stavbami, které často nesou osobité romantické poselství. Fotograf se při jejich zachycení vyrovnává s typickými problémy fotografování architektury, přičemž se musí snažit pochopit logiku jejich začlenění do přírodního prostředí. U kvalitního fotografování soch velmi záleží na způsobu jejich nasvícení a na přírodním pozadí.

→ K fotografii na protější straně: Pohled na Konopiště L. Stibůrka je fotografován ze stativu na dvě expozice: jedna se zaostřením na zámek, druhá na plující listy. Celek se složil ve Photoshopu.

Zahrada

Zahrada je vymezený pozemek různé velikosti pro pěstování rostlin. Historické okrasné zahrady se utvářely podle dobových zásad zahradního umění, rozvíjejícího se už od starověku. Existují zahrady pravidelné, s vymezeným půdorysem, a nepravidelné, které jsou napodobením volné přírody.

Zahrady zámků v celkových pohledech

Fotografování zahrad je nádherným tématem zejména na jaře. Na své si přijde profesionál s přístrojem na formát 9 × 12 cm i majitel digitálního kompaktu. I jemu se může podařit úžasný snímek, který může být ozdobou fotografické soutěže. Fotografování zahrad spočívá víc než jiné oblasti fotografie v umění dívat se, nejde jen o techniku!

1 Pohled na zámeckou zahradu v Kroměříži, zapsanou do seznamu památek UNESCO. Mírný náhled s diagonálou cest poskytuje nejen informaci o typu zahrady, ale zároveň dává snímku zajímavou dynamiku. Foto Lubomír Stibůrek.

Hledání stanoviště

Fotografie celkových pohledů na zámecké zahrady je na jedné straně krajinářskou fotografií se vším všudy, na druhé straně má některé z prvků fotografie architektury. Fotograf by měl nalézt pohled, z něhož by byl zřejmý záměr architekta či zahradníka. Účelem tvorby zahrad bylo především estetické působení a fotograf by je měl umět nalézt, v ideálním případě tak, aby zvýraznil původní záměr. Vděčné bývá fotografování z mírného nadhledu.

2 Panoráma z průhonického zámeckého parku vzniklo kompaktním digitálem Canon S40 ze tří snímků. Nalézt záhybné body pro spojení nebylo v tomto případě nikterak obtížné. Foto PS.

Světelné podmínky

Každá zahrada má období, kdy vypadá nejlépe, záleží na typu zahrady a vegetaci. Krása nepřichází jen s jarem, kdy zahrada září v plném květu, jsou i zahrady letní a podzimní, půvab má i zimní nostalgie s kontrastem sněhu a stálezelených keřů. I když se pro oko zdá nejpůsobivější polední svit, ve foťáku zahrada vypadá lépe v ranním a pozdním odpoledním světle. Díky sepětí zahrady se sluncem většínou působí dobře, když má na celkovém pohledu zahrada modrou oblohu, ideální je, když je obloha s pěknými mraky.

Největší úskalí

Fotografování celkových pohledů na zahrady neskrývá při zachování obecných technických parametrů žádná úskalí. Pro-

blémem kvůli zajímavému světlu snad někde může být poměrně časná odpolední zavírací doba. Zámecká zahrada je dílem věků a občas byl původní záměr narušen nevhodnými přístavbami přímo v zahradě nebo v jejím okolí, což bychom se měli snažit svým objektivem „nevidět“.

Fotografická výzbroj

Zvolená technika vychází z ambicí a role fotografa. V zásadě celkové pohledy na zahrady nevyžadují speciální vybavení. Může se však hodit speciální přístroj pro panoramatickou fotografii nebo digitál s funkcí Panorama. Častěji se používá objektiv o menší ohniskové vzdálenosti. Dobrým doplňkem může být stativ, nezbytný pro velký a střední formát a vhodný i pro digitální zrcadlovky. Důležitým doplňkem výbavy fotografa zahrad jsou také filtry, zejména UV a polarizační. U digitálů nastavujeme citlivost na nižší hodnoty.

3 Jedním z významných znaků zámeckých zahrad volné přírody jsou průhledy na dominanty, v nichž zahradní architekt často počítal i s působením vodní hladiny. Zde dojem umocňuje umělý ostrůvek. Zámek Kynžvart, fotografováno Hasselbladem s digitální stěnou. Foto PS.

Typy zámeckých zahrad

Italská zahrada mívá osovou terasovou trojdílnou dispozici, členěnou na květinovou zahradu, tvarovaný sad a lesík, vše bývá doplněno zahradní architekturou a plastikami. Obvykle bývá zajímavější v detailech, neboť se zpravidla neobsáhne v jednom celkovém pohledu. **Francouzská zahrada** mívá symetrický půdorys, zastřižené ploty i stromy, daleké průhledy, což vše vynikne spíše v celkovém pohledu a z výšky. Zámecká zahrada typu **anglický park** je kouzelná svými průhledy, které fotograf musí umět nalézt, přičemž při budování těchto zahrad se využívalo i různé barevnosti porostů. **Zahrada romantismu** doplňuje anglický park drobnými architekturami s využíváním vodních toků a ploch, které svým zrcadlením dotvářejí působivou kompozici.

4 Harmonii a symetrii zámecké zahrady v Miloticích zachytil fotograf ve stejném duchu. I jemné odstíny zelených doplňují celkový poklidný harmonický dojem. Fotografováno Nikonem D100. Foto František Sysel.

Nálady v zámeckých zahradách

Profesionální fotografování zámků a zámeckých zahrad pro pohlednice a prospekty všeho druhu bývá dobrý byznys. Současný trend fotografování opouští popisné, technicky perfektní „pohlednicové“ zachycení objektu s obláčky a modrou oblohou a spíše dává přednost vyjádření určitého pocitového vjemu a méně obvyklé atmosféry.

5 Fotogeničnost Růžové zahrady u zámku Konopiště je umocněna atmosférou mraků, které snímek ozvláštňují. Mraky mají pro barevnou fotografii krajinářského typu zásadní význam. Jestliže s nimi nejsme spokojeni v terénu, může u počítače pomoci „banka mraků“. Digitál Canon 300D, foto PS.

Největší úskalí

Při komplikovaných světelných situacích je důležité, aby fotograf volil takový čas expozice, který kvalitně zobrazí podrobnosti ve světlech. Kresba ve světlech musí být, přezáření ve světlých partiích je chybou. Jistým úskalím u náladových

snímků může být přehnaný sentiment, přičemž hranice vnímání kýče je velmi individuální.

Fotografická výzbroj

Pro náladové snímky zahrad se více hodí kvalitnější fotografická technika, před-

Volba stanoviště

Volba stanoviště u náladového snímku zahrady nevychází ze snahy naplnit myšlenku zahradního architekta, ale čistě ze záměru fotografa, který mnohdy reflektuje své pocity ze zobrazované zahrady a její nálady.

Pro vyjádření nálady je podstatná atmosféra záběru. Stanoviště fotografa proto často bývá voleno s ohledem na světelné poměry.

Světelné podmínky

Světlo dává motivu ze zahrady vyniknout, tvaruje ho, ale zároveň mu podle svého charakteru poskytuje určitou náladu. Klasické náladové snímky vznikají na rozhraní dne a noci nebo za situace, kdy se dramaticky mění světelné poměry („před bouří“). Vděčné snímky využívají umělého osvětlení ve většině zahrad nepřicházejí v úvahu, i když přiblesknutí může být někdy zajímavé. Náladové snímky zahrad mohou vzniknout také v zimě, kdy omezená barevná škála v některých případech přímo volá po černobílém ztvárnění.

6 Zámecké zahrady jsou pro černobílou fotografii velké téma. Černobílé kontrasty zimy mohou vizuální zážitek ještě umocnit. Josef Ptáček fotografuje svou velkoformátovou Arcou v zámeckých zahradách již mnoho let. Sfinga ve veltruském zámeckém parku fotografovaná roku 1989.

nost zde tedy mají digitální zrcadlovky před kompakty, u filmů pak středofórmátové a velkoformátové přístroje. Mohou se využít objektivy všech ohniskových vzdáleností, i když převládat bude spíše krátké nebo takzvaně „normální“ ohnisko. K profesionálnější výbavě patří stativ, filtry, někdy se mohou hodit odrazné plošky.

7 Dlouhá expozice dírkové komory poskytuje vodnímu živlu v Podzámecké zahradě v Kroměříži nezvyklý půvab. Zachycené plynutí času nádherně kontrastuje s postavou chlapce. Obraz zachycený dírkovou komorou bez fotografické optiky a mechanických činitelů přetechizovaných přístrojů představuje umělecké východisko, které láká stále více nadšenců. Téma zámeckých zahrad, v nichž čas je ovládnut přírodním rytmem, se jeví pro dírkovou komoru jako ideální. Foto František Sysel, 1998.

Černobílé nálady v zahradách

Fotografie zahrad je v mnohém závislá na počasí a na ročním období. Jestliže však pracujeme na černobílý materiál, jsme ve fotografování zahrad mnohem svobodnější, nemusíme mít jen takzvaně pěkné počasí. Jestliže volíme redukci do černobílé škály, potlačíme rozjásanou barevnost a všimáme si více linií, tvarů a nálad. Můžeme tak činit jak klasickým „mokrým procesem“, tak digitálně. Černobílé záběry pracují s tmavými a světlými plochami, aby zdůrazňovaly určité tvarové uspořádání. Záběry tak mohou získat až grafický charakter. Omezená barevná škála v některých případech (například v zimě) přímo volá po černobílém ztvárnění. Někdy je dokonce černobílá fotografie mnohem vhodnější než snímek v barvách, protože černobílé provedení umožňuje mnohem větší soustředění na podstatu tvaru, přeneseně na podstatu zobrazené věci vůbec.

8 Také na podzim má fotograf v zámeckých zahradách mnoho příležitostí, nikoliv jen v létě. Záměrovitost daná mlhou a monumentalita kmene mají v sobě zvláštní kontrast, umocněný formátem negativu (9 x 12cm). Tochovice 1988, foto Josef Ptáček.

Sochy a stavby v zámeckých zahradách

Sochy a drobné architektury zahrady ozvláštňují a stejným způsobem k nim většinou přistupují i fotografové zámeckých zahrad a parků. Namísto popisu u nich zdůrazňují spíše atmosféru, kterou jejich prostřednictvím pociťují.

9 Socha Diany u zámku Kynžvart byla fotografována na jaře, kdy její pozadí působilo neutrálně, se silným bočním světlem, které soše dalo zvláštní světelnou atmosféru. Dvojnásobně kvůli vyrovnání světla. Foto PS.

v architektuře se často lépe fotografují při rozptýleném světle, které nevytváří žádné stíny.

Největší úskalí

U snímků architektury jde o požadavky na technickou kvalitu, což se týká zejména uspořádaného sbíhání vodorovných a svislých hran a linií, které určuje přede-

vším sklon fotografického přístroje a dále velikost odstupů. Čím větší je vzdálenost přístroje od objektu, tím méně je sbíhání výrazné. Při fotografování některých detailů architektury i fotoamatér s běžným přístrojem může dodržovat zásadu držení fotografického přístroje tak, aby rovina záznamového média byla kolmá na vodorovnou osu zobrazované věci.

Fotografická výzbroj

Profesionál použije pro fotografie zahradních architektur mnohdy přístroj na velký nebo střední formát, u něhož se v některých případech může hodit možnost restituace již při záběru. Stejnému účelu mohou vyhovět některé zrcadlovky na střední (i menší) formát se speciálními „shiftovacími“ objektivy (viz foto 11). Kvalitní fotografická technika pro fotografování architektury není levnou záležitostí. Fotografovat zahradní pavilon lze na rodinném výletě při dostatečném odstupu i běžným kompaktem, aniž by se kácely linie, tedy se zachováním technické kvality snímku.

10 Příklad barevného řešení u snímku sochy. Bronzová zelenomodrá barva stojí v kontrastu k červenavému pozadí listů. Zároveň tím vzniká i určitá prostorová iluze. Zahrady Pražského hradu. Foto PS.

Volba stanoviště

Obecně platí, že při volbě stanoviště musí fotograf dbát nejen na dostatečnou tvarovou, tonální a kontrastní kompozici, ale i na plastické osvětlení. Pro kvalitní snímek architektury v zahradě si fotograf musí světelné poměry nastudovat. Někdy se rozhoduje nikoli z hlediska optimálních parametrů pro popisné vyjádření, ale s ohledem na svůj subjektivní pocit v souvislosti s okolní přírodou. U fotografování soch v přírodě velmi záleží na způsobu jejich nasvícení a na tom, aby pohled na sochu neovlivňovaly nějaké rušivé prvky z jejího okolí.

Světelné podmínky

U staveb v zahradách se mnohdy zdůrazňuje jejich světelná atmosféra a té podřizuje fotograf nejen své stanoviště, ale i optiku přístroje. Nutno dbát na správnou expozici, zejména v protisvětle. Vděčné snímky s architekturou zahrady mohou vzniknout také v zimě, kdy sněhová pokrývka osobitým způsobem dává vyniknout samotné stavbě. Detaily

11 Ani zima vzdor povrchním soudům neznamená pro fotografy zahrad mrtvé období. Efektivní zimní snímek z Konopiště využil zajímavého bočního nasvícení, přičemž těžší i z jisté podvědomé absurdity zobrazené situace. U snímku Mamiyou 645 byl použit shiftovací objektiv 4/50 mm. Foto Lubomír Stibůrek.

Filtry v černobílé fotografii zahrad

Při černobílé fotografii zahrad může být problémem kontrast, neboť zeleně listů a trávy ve srovnání s barvou květů mohou vyhlížet jako málo odlišné šedé tóny. Používání filtrů při černobílé fotografování zahrad je tedy nanejvýše vhodné. Například zelený filtr zesvětlí trávu a ztmaví květy, zvýší tedy rozdíly mezi šedými tóny. Oranžový filtr je zas vhodný ke ztmavění trávy a zesvětlení oranžových a červených květů. Také cestičky vysypané žlutavým pískem se zesvětlí. Má-li tedy být určitá barevná podrobnost snímku nápadně tmavší (a tím i zřetelnější), zvolí se optický filtr v doplňkové barvě k barvě dotyčné podrobnosti. Kýžený kontrast ještě zvýší větší optická hustota filtru. Naopak snížení nežádoucího kontrastu dosáhneme tím, že zvolíme optický filtr se stejným spektrálním zabarvením, jaké má zobrazovaná skutečnost.

12 Veltruský zámecký park, který využívá dávné rameno Vltavy a lužní lesy, proslul romantickými stavbami a pavilony. Po povodních byl i se zámkem velmi poničen. Snímek z doby před povodněmi zobrazuje v celkovém pohledu a začlenění do přírodní scenerie Dórský pavilon. Foto PS.

Čím fotografuje zámecké zahrady František Sysel

13 Snímek dírkovou komorou Podzámecké zahrady v Kroměříži. Foto František Sysel, 2005.

Jaké používáte fotopřístroje?

V současné době používám pouze nejstarší a nejjednodušší známý způsob fotografování dírkovou komorou a na druhé straně používám digitální zrcadlovku (Nikon D100). Všechny ostatní fotopřístroje jsem se zbavil, ale k focení na film se určitě vrátím. Dírkovými komorami fotím převážně exteriéry, ale i interiéry a portréty. Expozice v interiérech trvají někdy třeba až celou hodinu. Protože dírkové komory nemají hledáček a záběr komponuji spíše intuitivně odhadem, tak mě výsledné obrazy vždycky něčím překvapí. Nikon používám hlavně pro dokumentaci své práce – restaurování.

Můžete přiblížit svou práci s dírkovou komorou? V čem shledáváte její půvab?

Fascinuje mě, že je možné bez mechaniky a optiky a složitých zařízení pořídit fotograficky věrný obraz skutečnosti. Stačí plechová nebo lepenková krabice s dírkou na jedné a filmem nebo fotopapírem na druhé straně. Na jednu stranu mě fascinuje už fakt, že je vůbec možné tímto primitivním zařízením zachytit obraz, na druhou stranu mi právě zdánlivá nedokonalost a primitivnost dírkové komory umožňuje dávat fotografovanému objektu podle svých představ atmosféru, jak by mi to asi žádný moderní fotopřístroj neumožnil. Pořád s sebou vozím autem alespoň dvě dírkové komory a speciálně upravený stativ.

Váš letní workshop s dírkovou komorou se bude odehrávat na zahradě zámku v Miloticích. Co je cílem workshopu?

Dílna je určena mladým přibližně do 18 let a byl bych rád, kdyby se alespoň ně-

kteří nadchli jako já touto jednoduchou technikou, naučili se ji ovládat a používat a aby potom jejím prostřednictvím dovedli zaznamenávat vše, co pro každého z nich za zaznamenání stojí. Závěrem dílny plánujeme výstavu prací.

Používáte při dokumentaci konzervátorských postupů nějaké filtry?

V podstatě žádné, výjimečně pouze polarizační filtr. Fotodokumentace restaurátorských postupů musí být velice věcná, často mi dělá potíže dobře nafotit

František Sysel (*1953 v Šumperku) je nejvýznamnějším konzervátorem fotografií u nás s mnohaletou praxí v tomto oboru také v cizině. Žil v Kroměříži, kde jsou Podzámecká a Květná zahrada zapsány v seznamu památek UNESCO a kde mnohokrát fotografoval. Jako milovník a znalec historických fotografických postupů tak vedle klasických postupů činí dírkovou komorou. V srpnu proběhne na zámku v Miloticích jeho workshop s fotografováním milotické zámecké zahrady dírkovou komorou.

například velice málo viditelné defekty v povrchových strukturách nebo jemných změnách lesku některých míst restaurovaných fotografií.

V čem podle Vás spočívá malá informovanost v otázkách péče o fotografie u nás?

Mě fotografie zajímala už od dětství a považuji ji za jeden z největších vynálezů. Fascinuje mě, že je možno jejím prostřednictvím „vidět“ do minulosti. Fotografie ale není v obecném měřítku ještě dostatečně doceněna. Příčinou malého zájmu může být paradoxně snad i to, že dnes je právě tak velice snadné zhotovit fotografii, resp. během momentu zhotovit i množství fotografií. Vzniká jich nadbytek a jejich smysl a hodnota nám unikají.

Můžete vysvětlit odlišnost používání pojmů konzervace a restaurování?

Konzervovat znamená uchovat – konzervovat stav, ve kterém se předmět nachází tak, aby již dále nechřadl, aby zůstal alespoň takový jak se dochoval do dnešní doby. Zastavit degradační procesy. Restaurováním se pokoušíme vrátit předmětům jejich původní vzhled, do maximální možné míry eliminovat poškození, například doplněním chybějících částí, retušemi rušivých defektů a podobně. V dnešní době více převládá snaha původní snímek konzervovat a uložit v optimálních podmínkách tak, aby měl předpoklady vydržet co nejdéle bez dalších degradačních změn (úplně zastavit stárnutí materiálů ale nelze). Vystavovat by se měly pouze dokonale zhotovené kopie z originálních fotografických obrazů.

Děkujeme za rozhovor

Soubor zásad

1 Každá zámecká zahrada jako celek vyžaduje své světlo a fotograf jej musí určit.

2 Každá zahrada má období v roce, kdy vypadá nejlépe.

3 Nalezení vhodného stanoviště pro fotografa zámecké zahrady by mělo vycházet z pochopení a respektu tvůrce zahrady a ze zohlednění světelných podmínek.

4 Při fotografování zahrady nelze spěchat. Kvalitně a výstižně provedený celkový pohled na zahradu s architekturou je časově náročný a měla by mu předcházet předchozí obhlídka.

5 Kvalitní fotografování zahradní architektury vyžaduje profesionální vybavení a profesionální nasazení. Profesionálním vybavením se rozumí vhodný fotopřístroj, sada objektivů, filtrů, stativ, vyřešení transportu celé výbavy.

6 Z hlediska ročních období bývá pro fotografování zámeckých zahrad nejvhodnější pokročilé jaro, pro zahradní architektury obecně nejvýhodnější časový podzim a časné jaro, protože v letních měsících se zejména přes den fotografuje v zahradách poměrně špatně.

7 Z hlediska denní doby je obecně výhodnější fotografovat v zahradách ráno nebo pozdě odpoledne či vpoledne.

8 Výhodnější je fotografovat v zahradách při světle rozptýleném od mraků než při přímém ostrém slunečním svitu.

9 Pro fotografování zámecké zahrady se může hodit předchozí poučení o strozech, keřích a květinách v zahradě, což se mnohdy najde na internetu.

10 Pro fotografování zámeckých zahrad se s úspěchem využijí širokoúhlé objektivy a panoramatické snímání.

Tipy z internetu

<http://fyzika.ft.utb.cz/podzamka>
www.ibot.cas.cz/park/index.php
www.zamek-buchlovice.cz
www.vlasimskypark.cz

Triky a rady pro fotografování květin v přírodě

Pokud fotografujeme v zahradách květiny v určitém detailu, mohou následující rady přijít vhod:

- * Pozadí u snímků rostlin by obecně mělo působit kontrastně.
- * Proti tmavému pozadí působí květiny zářivěji, proti světlému působí hmotnějším dojmem (například žlutá růže proti černému pozadí působí jis-

křivější živou barevností, růže stejné barvy proti světlému pozadí působí až skoro ušpiněně).

- * Při větším zaclonění a z toho vyplývající delší expozici je vhodné zobrazenou květinu chránit před větrem zástěnami.
- * K dosvětlení je vhodné používat odrazných desek, někdy postačí i menší plochy staniolu.

14 Snímek z průhonické zámecké zahrady. Foto Lubomír Stibůrek.

Kdy na to...

✓ V Průhonické botanické zahradě na Chotobouzi se nachází významná sbírka rodu růže (až 3000 rostlin)...

✓ Rododendron je v době květu, což bývá od dubna do června, velmi vděčným objektem fotografování. V Průhonickém parku je na 8000 kusů rododendronů (zejména na severovýchodních svazích za Podzámeckým rybníkem).

✓ Kosatec je také krásný... Významná sbírka kosatců je v Botanickém ústavu Akademie věd ČR v Průhonících.

✓ Divoký tulipán, který kvete na přelomu dubna a května, je ve větším množství například v zámeckém parku v Buchlovicích nebo v Průhonících.

✓ Velmi efektní jsou lekníny na vodních hladinách – kvetou během celého léta.

✓ Krásná jsou pole sasaneček u bukových stromů – fotografují se brzy zjara.

✓ Různé zbarvené listy stromů a keřů v anglických parcích láká na podzim.

Připravil Pavel Scheufler, autoři fotografií jsou uváděni u jednotlivých snímků.